

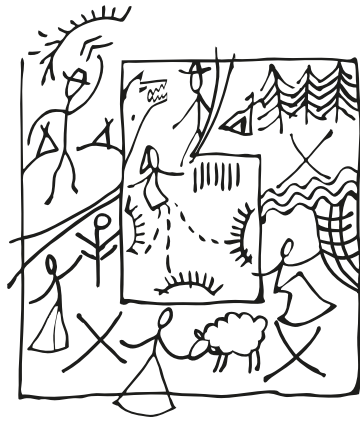
Terje Lillmaa lapsepõlve muinaslood

ÕNNÕOTSJA
ÕNNEOTSIJA

Õnnõotsja

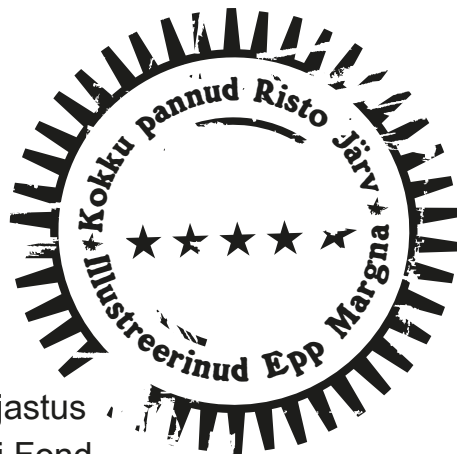

SETOKIILNE

Õnneotsija

Terje Lillmaa lapsepõlve muinaslood

EKM Teaduskirjastus
SA Setu Kultuuri Fond
Tartu – Obinitsa 2018

Jutustanud Terje Lillmaa
Koostanud Risto Järv
Kujundanud ja illustreerinud Epp Margna
Toimetanud ning tõlkinud Inge Annom, Risto Järv ja Andreas Kalkun
Korrektuuri lugenud Mairi Kaasik

Arhiivitekstid pärinevad Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivist.

Väljaande ettevalmistamist on toetanud:

Rahvakultuuri keskus (Setomaa kultuuriprogramm 2014–2018)

SA Setu Kultuuri Fond

Eesti Kultuurkapital

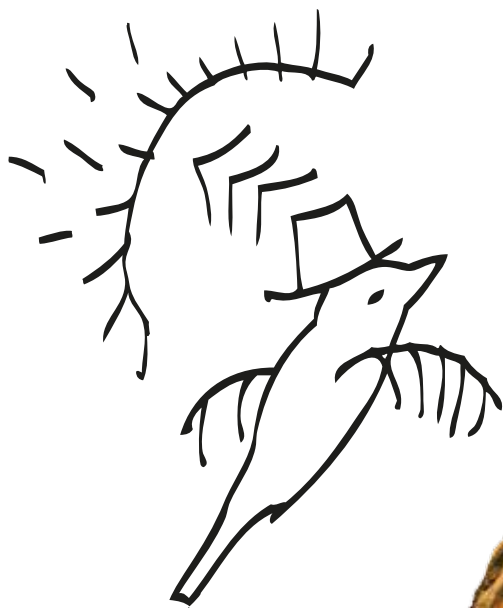
Haridus- ja Teadusministeerium (Riiklik programm Eesti keel ja kultuurimälu; IUT 22-4) ning
Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute Tippkeskus).

ISBN 978-9949-586-80-6

Trükk: Greif

Autoriõigus:

- © Terje Lillmaa, seto muinasjutud
- © Epp Margna, illustratsioonid
- © Eesti Kirjandusmuuseum
- © SA Setu Kultuuri Fond

Sisukõrd

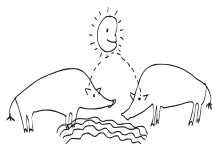
Herne' lää-i kotti	8
Herned ei lähe kotti	10
Kikkakõnõ, viska' no mullõ üts pähklikene	13
Kukeke, viska mulle ka üks pähklikene	16
Pähklikene	19
Pähklike	21
Susi ja põdõr	23
Hunt ja põder	26
Varõs ja kunn	29
Vares ja konn	31
Tsirkõ ja eläjide sõda	33
Lindude ja loomade sõda	35
Härmävitäi	37
Ämblik	40
Härg ja miitsirk	42
Härg ja mesilane	44
Rästakese pesä	45
Rästakese pesa	48
Kuis tsirgu' hinele pessä teevä'	50
Kuidas linnud endale pesa teevad	53
Kotkas otś naist	55
Kotkas otsib naist	59
Setomaa varõs läts Vinnemaa varõssõlõ kosja	61
Setomaa vares läks Venemaa varesele kosja	63
Repän löüd härä	67
Rebane leiab härja	68
Kassikõnõ ja kanakõnõ	69
Kassikene ja kanakene	75

Sisukord

Repän üümajal	81
Rebane öömajal	83
Kuis pini kodo sai	87
Kuidas koer kodu sai	90
Repän kalakuurmaga	92
Rebane kalakoormaga	95
Paabakõnõ ja teedakõnõ	97
Eideke ja taadike	103
Tõrvanõ härg	109
Tõrvane härg	111
Uakõnõ	114
Oakene	119
Pannkuuk	123
Pannkook	127
Vanapakan ja Hantsukõnõ	130
Vanapagan ja Antsuke	138
Hussi naane	145
Ussi naine	151
Kuu päst tütrigu	155
Kuu päästab tüdruku	157
Käsikivi	158
Käsikivi	163
Kelläga kahr	167
Kellaga karu	180
Õnnõotsja	191
Õnneotsija	195
Saatõst	198
Saateks	200
Arhiiviviite'/ Arhiiviviited	202

Herne' lää-i kotti

Tütrik läts aida ja naas hernit korjama. Kočas herne' ar ja ütelf hernestele, et: „Minge' kotti!“

A herne' kotti es lää'.

Tütrik hõikas hiirt: „Hiir, tulõ' süü' herne' ar, selle et herne' ei lää' kotti!“

Hiir tull', a hernit ar es süü'.

Tütrik hõikas kassi: „Kass, tulõ' süü' hiir ar, selle et hiir ei süü' hernit ar ja herne' ei lää' kotti!“

A kass es putu' hiirt.

Tütrik hõikas pinni: „Pini, tulõ' püvvä' kassi, selle et kass ei püvvä' hiirt, hiir ei süü' hernit ar ja herne' ei lää' kotti!“

A pini kassi es putu'.

Sis hõikas tütrik vitsa: „Vits, tulõ' pessä pinni, selle et pini es putu' kassi, kass ei süü' hiirt ar, hiir ei süü' hernit ja herne' ei lää' kotti!“

A vits es pessä' pinni.

Tütrik hõikas kitsõ: „Kits, kits, tulõ' ruttu, tulõ' süü' vits ar, selle et vits ei pessä' pinni, pini ei putu' kassi, kass ei süü' hiirt ar, hiir ei süü' hernit ar ja herne' ei lää' kotti!“

Noh, kits tulõ, a vitsa ar ei süü'.

Sis tütrik hõikas sutt: „Susi, susi, tulõ' süü' kits ar, selle et kits ei süü' ar vitsa, vits ei pessä' pinni, pini ei aja' kassi takah, kass ei süü' hiirt ar, hiir ei süü' hernit ar ja herne' ei lää' kotti!“

A susi es putu' kitsõ.

Sis tütrik hõikas kahru: „Kahr, tulõ' ruttu! Tulõ' süü' susi ar, selle et susi ei süü' kitsõ ar, kits ei süü' vitsa ar, vits ei pessä' pinni, pini ei aja' kassi takah, kass ei süü' hiirt ar ja hiir ei süü' hernit ja herne' ei lää' kotti!“

Sis tull' kahr, murdsõ soe maaha. A susi sei kitsõ ar, kits sei vitsa ar, vits pesse pinni, pini ai kassi takah, kass sei hiire ar, hiir sei herne' ar, herne' lätsi' kotti ja tütrik läts kodo.

Herned ei lähe kotti

Tüdruk läks aeda ja hakkas herneid korjama. Korjas herneid ära ja ütles hernestele, et: „Minge kotti!“

Aga herved ei läinud kotti.

Tüdruk hõikab hiirt: „Hiir, tule söö herved ära, sest herved ei lähe kotti!“

Hiir tuli, aga herneid ära ei süönud.

Tüdruk hõikab kassi: „Kass, tule söö hiir ära, sest hiir ei söö herneid ära ja herved ei lähe kotti!“

Aga kass ei puutunud hiirt.

Tüdruk hõikab koera: „Koer, tule püüa kassi, sest kass ei püüa hiirt, hiir ei söö herneid ära ja herved ei lähe kotti!“
Aga koer kassi ei puutunud.

Siis hõikab tüdruk vitsa: „Vits, tule peksa koera, sest koer ei püüa kassi, kass ei söö hiirt, hiir ei söö herneid ja herved ei lähe kotti!“

Aga vits ei peksnud koera.

Tüdruk hõikab kitsa: „Kits, kits, tule ruttu, tule söö vits ära, sest vits ei peksa koera, koer ei puutu kassi, kass ei söö hiirt, hiir ei söö herneid ja herved ei lähe kotti!“

Ja kits tuleb, aga vitsa ära ei söö.

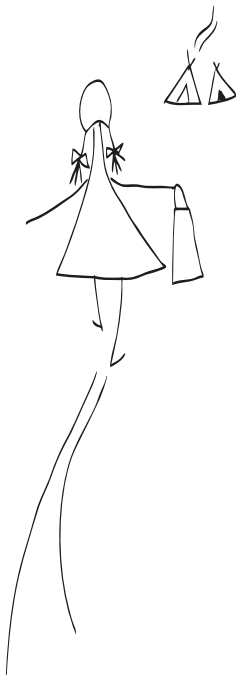
Siis tüdruk hõikab hunti: „Hunt, hunt, tule söö kits ära, sest et kits ei söö vitsa, vits ei peksa koera, koer ei aja

kassi taga, kass ei söö hiirt, hiir ei söö herneid ja herved ei lähe kotti!“

Aga hunt ei puutunud kitse.

Siis tüdruk hõikab karu: „Karu, tule ruttu! Tule söö hunt ära, sest hunt ei söö kitse ära, kits ei söö vitsa, vits ei peksa koera, koer ei aja kassi taga, kass ei söö hiirt ära, hiir ei söö herneid ja herved ei lähe kotti!“

Siis tuli karu, murdis hundi maha. Aga hunt sõi kitse ära, kits sõi vitsa ära, vits peksis koera, koer ajas kassi taga, kass sõi hiire ära, hiir sõi herved ära, herved läksid kotti ja tüdruk läks koju.

Kikkakõnõ, viska' no mullõ üts pähklikene

Lätsi' kikkakõnõ ja kanakõnõ pähklit korjama. Lätsi' suurõ pähklipuu ala. Ja kikkakõnõ, tuu läts pähklipuu otsa, a kanakõnõ jäi ala. Ja esi' all hõikas kikkakõsõlõ: „Kikkakõnõ, viska' mullõ ka üts pähklikene!“

Kikas visaś. Kana süü tuu pähkli ar ja veidü ao peräst jal küsüs kanakõnõ, et: „Kikkakõnõ, viska' no mullõ üts pähklikene!“

Jal visaś üte pähklikese. Ja kana süü tuu kah tokś-tokś ar. Hõikas jalki.

Kikkal läts nii süä täüs, murdsõ üte suurõ ossa ja visaś ala. A tuu oss sattõ kanakõsõlõ silmä sisse ja lei silmäkese pääst vällä. Kanakõnõ läts ikkõh paabakõsõ mano: „Kullõ', paabakõnõ, kikkakõnõ lei mul silmä pääst vällä!“

Paabakõnõ kutsõ sis kikka hindä mano ja üteli: „Mille sa lei' kanakõsõl silmä pääst vällä?“

A kikas ütles: „Õga ma ei olõ' süüdü! Tuu pähklipuu rapuť hinnäst, ma pidi veerepäält ala sadama ja pääaigu olõśki sadanu. A sis sattõ tuu oss ja kanakõsõl om no' silm pääst väläh.“

Noh, minti pähklipuu mano ja üteldi, et: „Pähklipuu! Mille sa raputi' hinnäst? Näet, kikkakõnõ olõs pääaigu ala sadanu ja kanakõsõl om silm pääst vällä!“

A sarapuu ütles, et: „Õga ma ei olõ' süüdü! Kits sei minno.“

Kutsuti kits mano. „Kits, mille sa sei' tuud pähklipuud? Näet, pähklipuu rapuť hinnäst, kikas olõs pääaigu ala sadanu, a kanakõsõl om silm pääst väläh!“

Ja kits ütles: „Õga ma ei olõ' süüdü! Kařussõ' es kaidsa' minno!“

Kutsuti kařussõ' hindä mano. „Kullõlgõ', kařussõ'! Mille ti es kaidsa' kitsõ? Kits sei pähklipuud, pähklipuu rapuť, kikas olõs tsuut-tsuut ala sadanu, aga kanal om silm pääst väläh!“

Kařussõ' ütles, et: „Õga mi ei olõ' süüdü! Susi sääł hirmuť meid!“

Kutsuti sis susi. Üteldi soelõ, et: „Mille sa tei' niimuudu? Mille sa hirmutiť kařussit? Kařussõ', nuu' es kaidsa' kitsõ, kits sei pähklipuud, pähklipuu rapuť kikast, kikas tahtsõ tsuut-tsuut ala sadada' ja kanal om silm pääst väläh!“
A susi üteli: „Ma olõ-i otsast võtta õga takast tougada'.“

Kukeke, viska mulle ka üks päklikene

Kukeke ja kanake läksid pähkleid korjama. Läksid suure pähklipuu alla. Kukeke läks pähklipuu otsa, aga kanake jäi alla. Ja ise hõikab kukele: „Kukeke, viska mulle ka üks pähklile!“

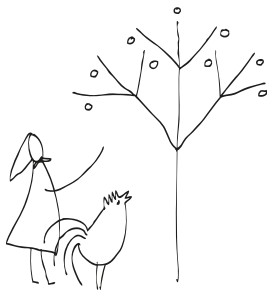
Kukk viskas. Kana sööb pähkli ära ja mõne aja pärast palub jälle: „Kukeke, viska no mulle üks pähklile!“

Jälle viskas kukk ühe pähklikese. Ja kana sööb selle ka toks-toks ära. Hõikab jälle.

Kukel läks süda nii täis, ta murdis ühe suure oksa ja viskas alla. Aga see oks kukkus kanakesele silma sisse ja lõi silmakese peast välja. Kanakene läks nuttes eidekese juurde: „Kuule, eideke, kukeke lõi mul silma peast välja!“

Eideke kutsus siis kuke enda juurde ja ütles: „Miks sa kanakesel silma peast välja löid?“

Kukk ütleb: „Ega mina pole süüdi! Pähklipuu raputas enast, ma pidin äärepealt alla kukkuma ja peaaegu olekski kukkunud. Aga siis kukkus see oks ja kanakesel on silm peast väljas.“

Nad läksid pähklipuu juurde ja ütlesid: „Pähklipuu! Miks sa end raputasid? Näed, kukeke oleks peaaegu alla kukkunud ja kanakesel on silm peast väljas!“

Aga sarapuu ütleb: „Ega mina pole süüdi! Kits sõi mind.“

Kutsuti kits kohale. „Kits, miks sa sõid pähklipuud? Näed, pähklipuu raputas ennast, kukk oleks peaaegu maha kukkunud, aga kanakesel on silm peast väljas!“

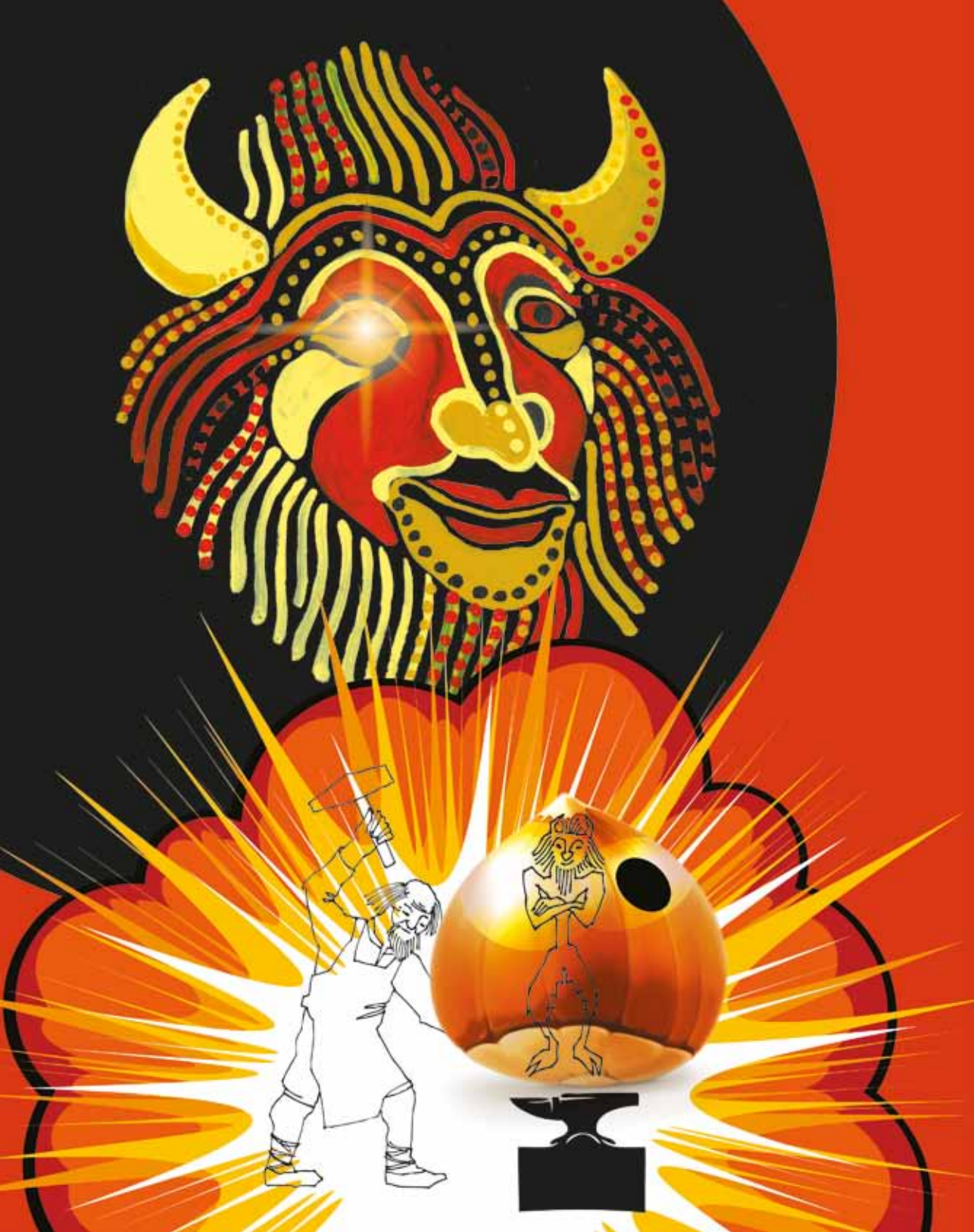
Kits ütleb: „Ega mina pole süüdi! Karjused ei hoidnud mind!“

Kutsuti karjused kohale. „Kuulge, karjused! Miks te ei hoidnud kitse? Kits sõi pähklipuud, pähklipuu raputas ennast, kukk oleks äärepealt alla kukkunud, aga kanal on silm peast väljas!“

Karjused ütlesid: „Ega meie pole süüdi! Hunt hirmutas meid!“

Kutsuti siis hunt. Ütlesid hundile: „Miks sa nii tegid? Miks sa hirmutasid karjuseid? Karjused ei hoidnud kitse, kits sõi pähklipuud, pähklipuu raputas kukke, kukk pidi peaaegu alla kukkuma ja kanal on silm peast väljas!“

Aga hunt ütles: „Ma pole otsast võtta ega tagant lükata.“

Pähklikene

Astsõ üts poiskõnõ tiid piteh ja löüdse maast pähkli. Tahtsõ haugada' tuud pähkliit, a kaes: „No kurivaim, mulk seeh! Taad om huss jo söönü!“

Ütel' sis kõva helüga: „No kurrat!“ ja pandsõ tuu pähkle karmaneh.

A kurat kuuldsõ ja tull' tälle vasta, ütel' et: „Mis sa tahat?“

Poiskõnõ ütel', et: „Kullõ', kas om tuu õigõ, et kurat või hindä nii väigokõsõst tetä', et või nõgla silmäst läbi minnä!“

Kurat ütles, et: „Mille ei või! Või külh!“

„A ma taha tuud nätä'!“

„Mis sa tahat nätä'?“

„Ma taha nätä', kas sa siist pähklimulgust saat sisse minnä' vai ei saa'.“

Kurat tekse hindä väigokõsõst, läts pähklimulku ja poiskõnõ lei tiku otsa ette. Esi läts sepikotta ja küüsse sepä käest suurõ sepähaamri. Toksaš tuud pähkliit, katski ei lää'.

Ütel' sepäle, et: „Anna' suurõp!“

Sepp andsõ suurõba haamri. Lei tuu vasaraga, pähkli katski es lää'. Ja no sis sepp ka kai, et: „Mis kurrat taa om! Lää-i katski!“

Võtsõ üte suurõ vasara ja pandsõ vasta pähkli. Käve kõva mats! Tuust sepikojast jää-s mitte midägi alalõ. Tuu poiskõnõ ja sepp pässi' niisama, tulli' sis sinnä sepikua ette, istsõ' kivi pääle ja sepp üteli' tuupääle: „Šoo oli küll kuradi pähkli!“

Ja tuupääle poiskõnõ üteli': „Oli külh!“

Pähklike

Üks poiss kõndis mööda teed ja leidis maast pähkli. Tahtis seda hammustada, aga vaatab: „No kurivaim, auk sees! Seda on uss juba söönud!“

Ütles siis kõvasti: „Kurat küll!“ ja pani selle pähkli taskusse.

Aga kurat kuulis ja tuli talle vastu, ütles: „Mis sa tahad?“

Poisikene ütles: „Kuule, kas see on õige, et kurat võib enda nii väikseks teha, et mahub nõelasilmast läbi?“

Kurat ütles: „Miks ei või! Võib küll!“

„Ma tahan seda näha!“

„Mida sa tahad näha?“

„Ma tahan näha, kas sa saad siit pähkliaugust sisse minna või ei.“

Kurat tegi enda väikseks, läks pähkliaugust sisse ja poisike lõi tikku augu ette. Ise läks sepikotta ja küsis sepa käest suurt sepahaamrit. Toksas seda pähklit, ei lähe katki.

Ütles sepale: „Anna suurem!“

Sepp andis suurema haamri. Poiss lõi selle vasaraga, pähkel ei lähe katki. Ja siis sepp vaatas ka: „Mis kurat see on! Ei lähe katki!“

Võttis ühe suure vasara ja lõi pähklit. Käis kõva mats!

Sepikojast ei jäänud midagi järele. Poisike ja sepp pääsesid ära, tulid siis sinna sepikoja ette, istusid kivi peale ja sepp ütles selle peale: „See oli küll üks kuradi pähkel!“
Ja poisike ütles: „Oli jah!“

